

Forum for Natur og Friluftsliv - Sør-Trøndelag

Sandgata 30, 7012 Trondheim
Tlf.: 94109461 E-post: sor-trondelag@fnf-nett.no

Ørland kommune
postmottak@orland.kommune.no
Britt.Brevik@orland.kommune.no

Trondheim, 7. november 2016

Høringsuttalelse om planstrategi for Ørland kommune 2016-2020

FNF er et samarbeidsnettverk for naturvern- og friluftslivorganisasjoner på fylkesnivå. I Sør-Trøndelag er elleve organisasjoner tilknyttet FNF som til sammen har 33 000 medlemskap. Vi arbeider for å bevare natur og mulighetene å utøve friluftsliv, både i nærmiljøet og i villmark, i skogen og på fjellet.

Utkastet til planstrategi tar for seg en del viktige utfordringer, og er preget av etablering Ørland Hovedflybase. Vi legger spesielt merke til begrep som «bolyst», «boattraktivitet», «bærekraftig kystby», «nærmiljø og stedsutvikling i et folkehelseperspektiv», «attraktive møteplasser», «grønt skifte», «frisklivstenkning» og «hverdagsrehabilitering». Dokumentet *Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer* er også nyttig og viktig, og tar opp tema vi er opptatt av, som «folkehelse», «fysisk aktivitet» og «forebygging», og viktige virkemidler som «nærturterreng», «rekreasjonsareal» og «frivillighet». Planstrategien er omtrent like omfattende som i andre kommuner. Det er positivt at kommunen vil få til en bærekraftig utvikling og klimavennlige energiløsninger i samspill med kampflybasen og landbruket, og vi forventer at det settes ambisiøse og konkrete mål i videre planer med dette. Vi mener kommunen i perioden bør utarbeide en egen kommunedelplan for naturmangfold, i henhold til nye nasjonale føringer. Vi håper våre innspill nedenfor kommer til nytte, og ønsker gjerne godt samarbeid.

Mange av planene som tenkes utarbeidet i denne perioden berører i større eller mindre grad natur og friluftsliv, som igjen har direkte innvirkning på folkehelsen:

- *Kommuneplanens arealdel, støy (revideres)*
- *Helse og velferd (oppstart 2016)*
- *Oppvekst (oppstart 2016)*
- *Landbruksplan for Bjugn og Ørland (2014-2018, rullering 2019)*
- *Kulturplan (2013-2026, ferdig 2017)*
- *Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet (2011-2022, rulleres årlig)*
- *Transportplan for Ørland og Bjugn (revideres 2016)*
- *Energi- og miljøplan 2007-2012 (revideres)*
- *Hovedplan for vann og avløp (revideres 2016)*
- *Områdeplaner (4 stk)*

I tillegg er det noen andre fag- og temaplaner der både natur og friluftsliv kan spille en viktig rolle, og som bør inkludere tilrettelegging for adgang til og bruk av naturen, slik som *Kulturplan* (som gjerne inneholder idrett og friluftsliv), *Kulturminneplan*, *Demensplan* og *Rus og psykiatriplan*.

En viktig plan relatert til friluftsliv, *Folkehelse og forebygging*, ble gjennomført i forrige periode.

I det videre går vi nærmere inn på noen viktige momenter, og bidrar med nyttig bakgrunnsinformasjon.

Friluftsliv og folkehelse

Friluftsliv er en samling av aktiviteter med svært stor oppslutning, ni av ti sier at de er interessert i friluftsliv¹. Friluftsliv skaper mye fysisk aktivitet og dermed bedre folkehelse, det er dessuten den gruppe av aktiviteter som størst potensial for å nå ut til enda flere, i alle aldre fra barn til eldre. Spesielt friluftsliv i nærområdet er et viktig lavterskiltak som aktiviserer grupper som er lite fysisk aktive. To tredeler av befolkningen sier at om de skal bli mer aktive er det fysisk aktivitet i naturen de er interessert i å begynne med eller gjøre mer av². Ifølge Friluftsmeldingen har andelen av befolkningen som utøver friluftsliv i en årrekke vært økende. Selv om den samlet sett har flatet ut de senere årene, har turgåing og utendørs bading fortsatt å øke³.

Hvor viktige naturområdene er for folkehelsen og trivsel blir ofte glemt når man skal avklare arealsaker. De fleste er enige i at vi trenger mer friluftsliv for å kutte sykehusutgiftene, men når man diskuterer hvor et nytt boligfelt eller industriområde skal plasseres går det ofte først ut over friluftslivets anlegg og arealer. Å kartlegge, bevare og opparbeide attraktive friluftsliv- og turområder er et av de viktigste folkehelse tiltakene. Det er ikke bare når friluftsområder forsvinner at det har en effekt på hvor mye vi går på tur, men når det kommer nye inngrep i et område blir opplevelsen redusert. Den reduserte opplevelsen kan gjøre at man ikke kommer seg ut like ofte, naturopplevelsen og rolige omgivelser er en av de viktigste motivasjonsfaktorene for å komme seg ut i naturen⁴.

De samlede helseutgiftene i Norge har økt med hele 50 milliarder på bare tre år; fra 260 milliarder kroner i 2012 til 311 milliarder i 2015. Fysisk aktivitet har en potensiell velferdsgevinst på 406 000 gode leveår, med samfunnsøkonomisk gevinst på 455 milliarder kroner hvert år⁵.

Kommunen har allerede en kommunedelplan for folkehelse og forebygging (2014-2024). Det er viktig at folkehelseaspektet og forebygging er sentralt i alt planverk i kommunen, slik som i Ørland. Spesielt tilrettelegging for fysisk aktivitet vil komme hele befolkningen til gode, og kan ivaretas av alle kommunens sektorer, politikere og frivilligheten. Dette bør konkretiseres, og en bør sette klare mål der friluftsliv er inkludert, blant annet for barn og eldre, de som har nedsatt funksjonsevne osv.

Bærekraft

De nasjonale føringene nevner spesifikt «*bærekraftig areal- og samfunnsutvikling*» og «*attraktive og klimavennlige by og tettstedsområder*». En viktig visjon for en bærekraftig utvikling er derfor å være både klimanøytral og arealnøytral, altså både nullutslipp av klimagasser, og stans i skadelig arealforbruk. Forbruk av areal er den desidert største årsaken til at naturmangfold og naturområder forsvinner.

Kommuneplanens samfunnsdel i Ørland har et uttalt mål om 35 % befolkningsvekst innen 2026, noe som tildels henger sammen med Ørlandet Hovedflystasjon. Dette vil bidra til et stort press på arealene slik at det blir spesielt viktig med konkrete mål om bærekraft og bevaring av natur/nærnatur og tur-/friluftslivsområder i kommunens planer.

Om flere skal ha en miljøvennlig livsstil må de miljøvennlige valgene være attraktive for personen som skal ta valget. Det er derfor viktig at planstrategien tar opp satsning på kollektivtrafikk, gang- og sykkelveier og at det skal være enkelt å leve miljøvennlig. *Energi- og miljøplanen* som kommunen vil revidere i 2017, og *Transportplan for Ørland og Bjugn* vil være viktige i så måte, men bærekraft bør ligge til grunn for alle

1 TNS Gallup 2012

2 Synnovate oktober 2010

3 Meld. St. 18 (2015–2016) Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet

4 Synnovate 2009

5 Helsedirektoratets rapport fra 2014 – *Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet*, samt Finansdepartementets anslag fra samme år som viser at ett år med god livskvalitet er verdsatt til 1,12 millioner kroner. Les mer:

<http://www.norskriluftsliv.no/hva-er-et-ar-med-god-livskvalitet-verdt/>

planer som berører natur og miljø, boforhold, bruk av arealer osv., slik Ørland har som uttalt mål i planstrategien punkt 4.4. Kommunens «*grønne skifte*» nevnes i samme åndedrag som «*bærekraft*», noe som bør være en forutsetning, slik at f.eks. ikke en satsning på bioøkonomi går ut over viktige naturverdier eller friluftsområder.

Planstrategien har noe unøyaktig bruk av begrepet «grønt skifte». Begrepet handler primært om bærekraft og klima- og miljøvennlig omstilling innenfor naturens tålegrenser⁶, og handler ikke spesielt om økt matproduksjon eller utvikling av landbruksnæringer, men det grønne skiftet kan og bør være en viktig del av landbruksutviklingen.

Den mest miljøvennlige energien er den som ikke blir brukt. ENØK-tiltak er bra for naturen, og skaper i tillegg lokale arbeidsplasser og sparer utgifter på sikt. Klima- og energivennlige løsninger bør fremheves tydelig, og planstrategien inneholder en noen gode punkter om synergieffekter med Ørland Hovedflystasjon. Kommunen nevner «*nye energikilder som sol, bio og hydrogen*». Hydrogen er en energibærer, men kan brukes til å lagre og distribuere annen energi. Solenergi kan kombineres med blant annet den kommunale bygningsmassen, som også bør ha god kvalitet og være energieffektiv. Energiforbruket bør reduseres mest mulig, både av hensyn til klimagasser, men også fordi fornybar energiproduksjon er arealkrevende og er i konflikt med biologisk mangfold og friluftinteresser. Bioenergi er en betinget fornybar energikilde, og må ikke komme i konflikt med naturmangfold. Vindkraft er spesielt arealkrevende. Klima og energiplanen må ha ambisiøse mål om å redusere energiforbruket i kommunale bygg (minst 10 % i perioden), slik som også målet om å redusere utslipp fra forbrenning.

Trygg etablering av bygg, tiltak for fordrøying av overvann, etablering av fjernvarme og fornybar energi bør sikres på slik måte at en samtidig ivaretar natur- og friluftverdier. Areal- og transportplanleggingen bør samordnes, noe som kan bidra til å redusere arealforbruket.

Natur- og friluftverdier

Under behandlingen av stortingsmeldingen om naturmangfold⁷ vedtok et flertall på stortinget at det skal utredes en kommunedelplan for naturmangfold i hver kommune, og det vil bli utarbeidet statlige planretningslinjer for dette. Noen pilotkommuner er allerede i gang. Flere erfaringer kan høstes underveis, men planstrategien bør allerede nå inneholde en plan for hvordan en slik kommunedelplan kan utredes i denne perioden. Det er spesielt viktig før man utreder planer som medfører større inngrep i viktige naturområder.

I tillegg til kommunens tidligere nevnte planer understreker vi at også de fem statlige/rikspolitiske planretningslinjene⁸ i stor grad også er knyttet opp mot natur og friluftsliv. Det gjelder også nesten alle regionale planene / fylkesplanene som nevnes.

Vi oppfordrer derfor til at friluftsliv blir en stor satsning i kommunen kommende periode, til glede for befolkningen. Det vil gi en forbedring av folkehelsen gjennom forebygging, med flere gode leveår, noe som også medfører reduserte helseutgifter og økt velferdsgevinst.

I detalj ønsker vi å trekke fram følgende:

Verneområder

Det er viktig å følge opp verneområder, med tiltak for vern, drift, skjøtsel og ivaretagelse av leveområder for det biologiske mangfoldet. Vi er glade for at dette står omtalt under punkt 4.4. i planstrategien til Ørland

6 <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/klima/innsiktsartikler-klima/gront-skifte/id2076832/>

7 Meld st 14 (2015-2016), *Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20152016/id2468099/>, Innst. 294 S (2015-2016) s. 28 og vedtak XVI: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/instillinger/stortinget/2015-2016/inns-201516-294.pdf>, se også: <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

8 <http://www.miljokommune.no/Temaoversikt/planlegging/Overordnede-foringer/Statlige-planretningslinjer/>

kommune: «*Ta vare på og tilrettelegg viktige landbruk, natur og landskapsområder*».

Landbruks- og kulturlandskap

I *Friluftsmeldingen* publisert i mars 2016 understrekes viktigheten av landbruks- og kulturlandskap for friluftslivet, slik at også friluftslivet bør behandles i den sammenheng. *Landbruksplanen* bør også inneholde tiltak for å bevare naturverdier i kulturlandskapet, som kantvegetasjon, ravinedaler osv. God ressursutnyttelse på eksisterende landbruksarealer vil også indirekte virke positivt inn på bevaring av andre natur og friluftsanser, som da vil bli utsatt for mindre utbyggingspress o.l.

Areal- og tettstedsutvikling

Vi ser at *Kommuneplanens arealdel* ikke skal revideres i denne perioden, bortsett fra når det gjelder rød støysone. Hensyn til nærturområder og grøntdrag/grønnkorridorer må imidlertid tas også i andre planer, slik at man inspirerer og leder befolkningen ut på tur, og videre til gode turområder. Ørland kommune nevner spesifikt at det jobbes med «*bærekraftig kystby*», nærmiljø og stedsutvikling i et folkehelseperspektiv, samt bolyst og attraktive møteplasser, noe vi mener er veldig bra. Dette må sees i sammenheng med bevaring av verdifulle natur- og friluftslivs-/turområder, og tilstrekkelig med gang- og sykkelveier, spesielt der folk bor og rundt skoler og barnehager. Dette må tydeliggjøres i planstrategien. Sammen med rikt kulturliv nevner planstrategien også idrett. Her bør også aktivt friluftsliv være med.

Vi er klar over at Ørland kommune vil preges av støy fra Hovedflystasjonen, og håper man greier å ivareta natur- og friluftslivsinteressene så godt det lar seg gjøre. Støy bør også begrenses fra andre kilder, som vei og industri, og bidra til å gi bedre turopplevelser.

Planstrategien viser til mål om befolkningsvekst, noe som vil medføre utfordringer når det gjelder måloppnåelse relatert til bl.a. arealforbruk, klima, energi, miljø og transport. Ofte reguleres for store områder til ny bebyggelse samtidig, slik det blir utbyggerne som i størst grad prioriterer hvilke arealer som bygges ned, istedenfor politikerne. I *de nasjonale forventningene til kommunen* står det at planarbeidet skal prioriteres aktivt, og vi mener at kommunen bør prioritere å sikre verdifulle arealer for natur og friluftsliv.

Fortetting med kvalitet bør være et overordnet mål, og det bør utarbeides grønnplaner for flere tettsteder, slik som for Støren i 2015. I tilfeller der det er avsatt nok boligareal for lang tid framover, bør kommunen i planperioden vurdere å oppheve en del eldre reguleringsplaner som ikke lenger er i bruk. Vi ber spesifikt om at strandsonebelting respekteres i forbindelse med områdeplanene for bebyggelse som nevnes i planstrategien, og at fortetting skjer på slik måte at allmennheten har tilgang til å benytte strandsonen som turområder. (Se også nedenfor.)

De nasjonale føringene tar også opp «*attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder*». Med attraktive boarealer mener vi at det bør være god adgang til natur- og friluftsområder, uten miljøforurensning og støy.

Transport

Vi ser at kommunen ønsker å satse på gang/sykkel, noe vi mener er bra av hensyn til arealforbruk og miljø. Både nye veier og oppgraderinger er ofte en utfordring, slik som også fornøyleskjøring og snøscootertraseer i utmark kan bli i enkelte kommuner. Ørland har utfordringer når det gjelder annen transport, og er i stor grad avhengig av ferger og hurtigbåter. For oss blir det da viktig å sikre natur og miljø ved kyst-/kaianlegg, og at kommunen bidrar til å redusere reisebehovet.

Vannforekomster

Planstrategien bør inneholde noe om kommunens arbeid med vannforekomster (vann, tjern, vassdrag, myr, våtmark osv.), og om hvordan kommunen skal innfri krav om god økologisk tilstand etter vannforskriften og EUs vanndirektiv. Dette er viktig blant annet med tanke på avrenning fra landbruket, ved masseuttak/-deponier, gruver o.l. Skred- og flomsikring kan ha både negativ og positiv innvirkning.

Hovedplan for vann og avløp og *Landbruksplanen* kan være blant de aktuelle planene for slike hensyn, samt

kommunedelplaner og områdereguleringer.

Kystnaturen

Økt tilgjengelighet i strandsonen er noe som kan bidra til å skape et attraktivt bomiljø. Hele hundremetersbeltet langs sjøen, strandsonen, er i utgangspunktet definert som et område av nasjonal interesse med bygge- og deleforbud. Byggeforbudet langs sjøen går frem av § 1.8 i plan- og bygningsloven, hvor det står at det ikke er tillatt å oppføre bygninger nærmere sjøen enn 100 meter fra strandlinjen målt i horisontalplanet ved alminnelig høyvann. Av hensyn til natur- og friluftsinnteresser (inkludert fiske) for allmennheten er det viktig å ikke dispensere fra dette. Områdene langs kysten og like utenfor Ørland har dessuten store, viktige naturverdier som må ivaretas best mulig.

Natur- og utmarksområdene

Kommunen har allerede kartlagt og verdsatt friluftsområdene. Friluftslivet og naturverdier har ikke nødvendigvis noen direkte økonomisk høstingsverdi. Fungerende økosystemer kan imidlertid gi økosystemfunksjoner som oftere sparer samfunnet for utgifter enn de gir inntekter, slik som å gi oss rent drikkevann, tuopplevelser og bedre folkehelse. Vindkraft kan gå sterkt på bekostning av natur- og friluftslivsverdier, slik at kommunale og interkommunale delplaner må ta hensyn til dette. Innledningsvis i dette avsnittet viste vi til nye nasjonale føringer om kommunedelplan for naturmangfold.

Kart og kartlegging

Strategiplanen bør understreke behovet for å kartlegge, bevare og utvikle turmulighetene i nærområdet. Dessverre ser vi at slike formuleringer i lite forpliktende planer ofte må vike for andre interesser. Kartleggingen som er foretatt er bare første steg. Vi minner derfor om at det ikke bare er viktig at man har en plan som sier at man skal bevare turområder, men at man også følger den. Friluftslivsområdene må sikres med Friluftsloven og allemannsretten må ivaretas. Statlig sikring kan være et nyttig bidrag.

Frivillighet

Ørland kommune skriver i planstrategien at den ønsker å *«etablere et strukturert og systematisk samarbeid med frivilligheten»*. Vi takker for dette, og ser frem til slikt samarbeid. Som vi skrev innledningsvis øker aktiviteten innen friluftsliv, spesielt turgåing og utendørs bading. Det gir økt behov for tilrettelegging, vedlikehold, midler, materialer og en god dialog med kommunen. Frivillige lag kan informere om muligheter og behov, bidra med tilrettelegging og vedlikehold, og få flere ut på tur gjennom organiserte og uorganiserte aktiviteter i naturen og nærturområdene. Turskiltprosjektet (skiltmerkingsprosjekt) er ett slikt eksempel. Planstrategien til Ørland trekker fram «frisklivstenkning, mestingsstrategier og hverdagsrehabilitering», noe som godt kan kombineres med friluftsliv og nærturer. Organisert idrett er også bra, men treffer bare en liten del av befolkningen, og idrettsanlegg er svært kostbare. Hvor mye friluftsliv kan man få for en halv kunstgressbane? Natur- og friluftslivsorganisasjonene med sine mange ildsjeler bør involveres, og man bør tenke ut gode samarbeidsprosjekter for å få flere i aktivitet. Det genererer mer trivsel og bedre folkehelse.

Medvirkning og samarbeid med FNF

De nasjonale forventningene til kommunene understreker viktigheten av å *«sikre godt kunnskapsgrunnlag og tidlig interesseavklaring gjennom gode prosesser med berørte parter - aktiv bruk av regionalt planforum»*, jf. planstrategien. Vi håper derfor at kommunen benytter seg av FNF-nettverket i sitt arbeid med natur og friluftsliv, og til å få folk mer ut på tur. FNF Sør-Trøndelag og naturvern- og friluftslivsorganisasjonene (se <http://fnf-nett.no/7710>) bidrar gjerne gjennom en reell og bred medvirkning, og ønsker å bli inkludert med videre i kommunens planprosesser. Vi tar gjerne mot henvendelser fra kommunen i saker og områder som også berører de tilsluttede organisasjonenes interesser. Når kommunen skal utvikle nye planer, deltar vi gjerne på informasjonsmøter kommunen arrangerer for befolkningen og interesserte parter. (Det er en fordel at disse er på kveldstid, da det øker mulighetene for at frivillige kan delta.)

Samarbeid med naturvern- og friluftslivsorganisasjonene kan med fordel implementeres i kommunens planstrategi og kommende planer, inkludert FNFs strategiske rolle som felles kontaktpunkt.

Uttalelsen støttes av: FIVH-Trondheim, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Norges Jeger og Fiskerforbund i Sør-Trøndelag, Norsk Botanisk forening Trøndelagsavdelinga, Norsk Ornitologisk Forening avdeling Sør-Trøndelag, Syklistenes Landsforening, Trondhjems Turistforening og Trondheim Turmarsjforening.

Erik Brenna
Fylkeskoordinator
FNF Sør-Trøndelag